בְּאֵר הַגּוֹלָה

ד שם ל' (ע"א).
ה שם. ו תוספות שם (ד"ה הלכה).
ז רבנו ירחם (נתיב ג ח"ג). ח אהל מועד (דרך ג נתיב יב).
ט ספר ארחות חיים (סי' מד). י מפרק ה' מהלכות תפלה (ה"כ). כ ספר ארחות חיים שם (סי' מה) בשם רש"י. ל הגהות מימוני פרק ה' (אות ז). מ ברכות שם ל' (ע"א). נ בית יוסף (ד"ה גרסינן) מפשמעות (התוספות) [והגמרא] (שם).

(ה) לְמִזְרָח: **ג** * [ד]מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן הָרוּחוֹת, יְכַוֵּן לִבּוֹ לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם: **ד** * [ה]הָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר, אֵין צָרִיךְ לֵירֵד וּלְהִתְפַּלֵּל אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ לוֹ מִי שֶׁתּוֹפֵס חֲמוֹרוֹ, אֶלָּא מִתְפַּלֵּל (יג) דֶּרֶךְ הֲלוּכוֹ. וְכֵן אִם הָיָה בִּסְפִינָה אוֹ עַל גַּבֵּי קָרוֹן, (יד) אִם יָכוֹל לַעֲמֹד עוֹמֵד, (טו) וְאִם לָאו, יוֹשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וּמִתְפַּלֵּל. [ו]אוֹ אִם הָיָה הוֹלֵךְ בְּרַגְלָיו, מִתְפַּלֵּל דֶּרֶךְ הֲלוּכוֹ אַף אִם אֵין פָּנָיו כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם סַכָּנָה, כִּי [ז]אִם יַעֲמֹד וְיִתְפַּלֵּל יִקְשֶׁה בְּעֵינָיו אִחוּר (ו) דַּרְכּוֹ וְיִטְרַד לִבּוֹ וְלֹא יוּכַל לְכַוֵּן, [ח]וְהַכֹּל לְפִי הַדֶּרֶךְ וּלְפִי הַמָּקוֹם וּלְפִי יִרְאָתוֹ (טז) וְיִשּׁוּב דַּעְתּוֹ. וְיֵשׁ מַחְמִירִין (יז) לַעֲמֹד, וְרָאוּי לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם אִם הוּא שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם סַכָּנָה: **ה** [ט]הָיָה יוֹשֵׁב בִּסְפִינָה אוֹ בַּעֲגָלָה, אִם יוּכַל לַעֲמֹד בִּמְקוֹם הַכְּרִיעוֹת עוֹמֵד, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה כּוֹרֵעַ מֵעֲמֹד וּפוֹסֵעַ שֶׁלֹּשׁ פְּסִיעוֹת. הַגָּה: אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹשֵׁב (יח) בְּכָל הַתְּפִלָּה, מִכָּל מָקוֹם אִם אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲמֹד יַעֲמֹד כְּדֵי לְקַיֵּם הַכְּרִיעוֹת וְהַפְּסִיעוֹת כְּדָרְכָּן (בית יוסף (ד"ה ומ"ש רמינו וכן) בשם (ס"ח) [ארחות חיים] (סי' מד)), וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ, כְּגוֹן שֶׁרוֹכֵב עַל הַבְּהֵמָה, (יט) יַחֲזִיר (מ) הַבְּהֵמָה שֶׁלֹּשׁ פְּסִיעוֹת לְאַחֲרֶיהָ וְעוֹלֶה לוֹ כְּאִלּוּ פּוֹסֵעַ בְּעַצְמוֹ (הגהות אלפסי החדשים סוף פרק תפלת השחר (שלטי הגבורים כ: מוס כ)): **ו** (כ) [ו]חוֹלֶה מִתְפַּלֵּל אֲפִלּוּ שׁוֹכֵב עַל צִדּוֹ, וְהוּא שֶׁיָּכוֹל לְכַוֵּן דַּעְתּוֹ. (וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְפַּלֵּל, מִכָּל מָקוֹם (כא) יְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ד ה) 'אִמְרוּ בִלְבַבְכֶם עַל מִשְׁכַּבְכֶם', (בית יוסף (ד"ה כתוב בתוספות סימן) בשם ארחות חיים (שם) ופסיקתא (פרשה כד)): **ז** [כ]מִי שֶׁהָיוּ לוֹ אֲנָסִים מִכָּאן וּמִכָּאן וּמִתְיָרֵא שֶׁמָּא יַפְסִיקוּהוּ תְּפִלָּתוֹ אוֹ יַפְסִידוּ מִקְחוֹ, יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וְיִתְפַּלֵּל לְפִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו, וְאַף עַל פִּי שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת שֶׁלֹּשׁ פְּסִיעוֹת בְּסוֹף הַתְּפִלָּה, יוֹשֵׁב וּמִתְפַּלֵּל וְכוֹרֵעַ: **ח** [ל]יֵשׁ לִיזָּהֵר [*] (כב) שֶׁלֹּא לִסְמֹךְ עַצְמוֹ (כג) לְעַמּוּד אוֹ לַחֲבֵרוֹ (כד) בְּשָׁעַת תְּפִלָּה: **ט** [מ]מִי שֶׁהֻכְרַח לְהִתְפַּלֵּל (כה) מְיֻשָּׁב, (כו) כְּשֶׁיּוּכַל צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל (ט) מֵעֲמָד (כז) [נ]וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹסִיף בָּהּ דָּבָר.

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

בְּסוֹג הַמִּתְפַּלֵּל אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, עַיֵּן שָׁם, וְהֶבִיאוֹ בִּרְכֵי יוֹסֵף (סק"ב): **ח** [בשו"ע] שֶׁלֹּא לִסְמֹךְ כו'. וְחוֹלֶה שֶׁכָּרַע לוֹ שֶׁיּוֹכַל לְכַוֵּן בַּעֲמִידָה עַל יְדֵי סְמִיכָה כֵּן, וְאִם לָאו, יִתְפַּלֵּל מְיֻשָּׁב. כֵּן כָּתַב בִּכְרֵכִי יוֹסֵף (סק"ד) בְּשֵׁם מוֹרֵנוּ הָרַב ר' יַעֲקֹב מוֹלְכּוֹ (סי' ק) עַיֵּן שָׁם:

בַּאֲר הֵיטֵב

יָרֵד לְמַטָּה וְיִתְפַּלֵּל. וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁמְּהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו, דְּהָא בִּלְאו הָכִי צָרִיךְ לְהַמְתִּין. מִגֵּן אַבְרָהָם (סק"ו): **ג** בְּאֲבוֹת. פְּרוּשׁ שֶׁלֹּא יֵלֵךְ אוֹ יִרְכַּב, אֲבָל כְּשֶׁיּוֹשֵׁב עַל הַבְּהֵמָה וְהַבְּהֵמָה גַּם כֵּן עוֹמֶדֶת שָׁרִי. תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה (כ: ד"ה גמ' בין כך) מִגֵּן אַבְרָהָם (סק"ז): **ה** הַבְּהֵמָה. אוֹ יַחֲזִיר עַצְמוֹ עַל גַּבֵּי בְּהֵמָתוֹ. מִגֵּן אַבְרָהָם (סק"ט): **ט** (ט) מֵעֲמֹד. כָּתַב ט"ז (סק"ה) מֵעוֹלָם לֹא רָאִינוּ מְגַדּוֹלִים שֶׁהִתְפַּלְּלוּ בַּדֶּרֶךְ מְיֻשָּׁב שֶׁהִתְפַּלְּלוּ שְׁנִית בְּבוֹאָם לְבֵיתָם אוֹ לְמָלוֹן, עַל כֵּן נִרְאֶה דְּגַם כָּאן לֹא יִתְפַּלֵּל שְׁנִית אֶלָּא אִם הוּא בְּטוּחַ שֶׁיָּכוֹל לְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ כְּמוֹ

בֵּאוּר הַלָּכָה

ג * **מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן הָרוּחוֹת וְכוּ'. וְנִרְאֶה דְּטוֹב שֶׁיְּצַדֵּד פָּנָיו לְצַד אֶחָד מִמִּזְרָח וְאִם כֵּן אִם הוּא עוֹמֵד נֶגֶד מִזְרָח מְמֵילָא הַצַּדּוּד הוּא לְצָפוֹן אוֹ לְדָרוֹם, וְאִם הוּא עוֹמֵד נֶגֶד צָפוֹן אִם מְצַדֵּד לִימִינוֹ לְמִזְרָח פְּשִׁיטָא דְּטוֹב, וְאִם לִשְׂמֹאלוֹ שֶׁהוּא מַעֲרָב עַל כָּל פָּנִים לֹא הִפְסִיד, וְכֵן בְּדָרוֹם לְהֵפֶךְ.** כָּל זֶה הוֹצִיאתִי מִפִּפָּרָ שֶׁלְחָן שְׁלֹמֹה (ס"א):

ד * **הָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר וְכוּ' וְאִם לָאו יוֹשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וּמִתְפַּלֵּל.** עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (ס"ק טו) שֶׁכָּתְבָנוּ וּבְכָל זֹאת יַחֲזִיר פָּנָיו לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִם אֶפְשָׁר לוֹ, הוֹצָאתִי דִּבְרֵי מִגֵּן אַבְרָהָם בְּסָעִיף קָטָן ב' שֶׁכָּתַב בְּרוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר דְּצָרִיךְ לְצַדֵּד פָּנָיו לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּפְשׁוּט דְּהוּא הַדִּין בְּיוֹשֵׁב בִּסְפִינָה, וְכָל שֶׁכֵּן הוּא, דְּהָא בָּזֶה מַחְמִיר הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ לְכַתְּחִלָּה אִם יָכוֹל לַעֲמֹד לֹא יִתְפַּלֵּל בִּישִׁיבָה. וְהִנֵּה רָאִיתִי בְּתוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב פֶּרֶק ד' דִּבְרָכוֹת מִשְׁנָה ו' שֶׁכָּתַב בְּהָיָה יוֹשֵׁב בִּסְפִינָה, דְּלְהָכִי לֹא תָּנָא יַחֲזִיר פָּנָיו, דְּאֶפְשׁוּ לַעֲמֹד אֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא יוֹשֵׁב וּמִתְפַּלֵּל וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַטּוּר סִימָן צ"ד. וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּכְשֶׁלְּמָא רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר דְּקַפְסִיק הַמִּשְׁנָה דִּלְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְיָרֵד, לָכֵן אֲפִלּוּ אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְיָרֵד עַל כָּל פָּנִים יַחֲזִיר פָּנָיו, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּיוֹשֵׁב בִּסְפִינָה דְּמַתְחִלָּה לְכַתְּחִלָּה לְהִתְפַּלֵּל בִּישִׁיבָה עַל כֵּן אֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִיר פָּנָיו. וּדְבָרָיו נִפְלָאִים, אַחַר מַה יַּעֲנֶה לְהָרַמְבַּ"ם דְּסִבְרָא לֵיהּ (פ"ה ה"ב) בְּיוֹשֵׁב בִּסְפִינָה דְּאִם יָכוֹל לַעֲמֹד צָרִיךְ לַעֲמֹד, וְעוֹד לִדְבָרָיו בְּרוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר לְרַבִּי דְּסִבְרָא לֵיהּ אֵין צָרִיךְ לְיָרֵד אֶלָּא יוֹשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ אֵין צָרִיךְ גַּם כֵּן לְהַחֲזִיר פָּנָיו, וַהֲלֹא הָרוֹקֵחַ (סי' שמז) כָּתַב בְּפֵרוּשׁ לְהִפּוֹךְ וְהֶבִיאוֹ בֵּית יוֹסֵף (ד"ה וכתב הרוקח) וּמִזֶּה בְּרוּרְאֵי נוֹבַע דִּבְרֵי הַמַּגֵּן אַבְרָהָם בְּסָעִיף קָטָן ב', אֶלָּא וַדַּאי דְּלֹא חָזְרַת פָּנִים בִּישִׁיבָה, וְהָא דְּלֹא תָּנֵי יַחֲזִיר פָּנָיו לְעִנְיַן סְפִינָה אֶפְשָׁר דְּסָמַךְ אַרִישָׁא. וְכֵן פְּסַק הַגְּרַ"ז (ס"ה) בְּשֵׁנֵיהֶם דְּיַחֲזִיר פָּנָיו. שׁוּב הִתְבּוֹנַנְתִּי דְּיֵשׁ לְתָרֵץ דִּבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב דְּסִבְרָא לֵיהּ דִּבְהֵמָה

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

לְצַד מִזְרָחִית דְּרוֹמִית) אֵין צָרִיךְ לְהַדְרִים, דִּבְלָאו הָכִי כֵּן הוּא, גַּם אִי אֶפְשָׁר לְהַצְפִּין דְּנִרְאֶה כְּהוֹלֵךְ פָּנָיו מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: **ד** (יג) דֶּרֶךְ הֲלוּכוֹ. מִפְּנֵי שֶׁקָּשֶׁה עָלָיו עִכּוּב הַדֶּרֶךְ וְאֵין דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו עַל יְדֵי זֶה: **(יד) אִם יָכוֹל לַעֲמֹד וְכוּ'.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר (יח) שֶׁאֵינוֹ יוֹשֵׁב אֶלָּא עוֹמֵד עַל רַגְלָיו, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם מְהַלֵּךְ בְּתְנוּעוֹת הַסְּפִינָה וְהַקָּרוֹן שֶׁהוֹלְכִין כְּדַרְכָּן: **(טו) וְאִם לָאו יוֹשֵׁב וְכוּ'.** וּבְכָל זֹאת (יט) יַחֲזִיר פָּנָיו לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִם אֶפְשָׁר לוֹ: **(טז) וְיִשּׁוּב דַּעְתּוֹ.** (כ) וְאִם קָדַם הוּא לְהַשְׁיָרָא וּמַמְתִּין עֲלֵיהֶם וְיֵשׁ לוֹ מִי שֶׁיְּאַחֵז אֶת בְּהֶמְתּוֹ, יֵרֵד לְמַטָּה וְיִתְפַּלֵּל, וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁמְּהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו הוּא לַעֲמֹד וּלְהִתְפַּלֵּל, שֶׁבַּעֲמִידָה זוֹ לֹא יִטְרֹד לִבּוֹ כֵּיוָן דִּבְלָאו הָכִי צָרִיךְ הוּא לְהַמְתִּין עַל הַשַּׁיָּרָא. **(יז) לַעֲמֹד בְּאֲבוֹת.** דִּבְרֵכַת אָבוֹת, הַכַּוָּנָה לְעִכּוּבָא וּכְדִלְקַמָּן סִימָן ק"א (ס"א), וּמְהַלֵּךְ אֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן כָּל כָּךְ. וְכֵן בְּרוֹכֵב עַל הַבְּהֵמָה יַעֲמִידֶנָּה עַד גְּמַר בִּרְכַת אָבוֹת, (כא) אֲבָל אֵין צָרִיךְ לִירֵד מִמֶּנָּה: **ה** (יח) **בְּכָל הַתְּפִלָּה.** מִפְּנֵי בֵּיעוּתוֹתֶיהָ, וְאִם כֵּן הָוָה אָמִינָא דְּגַם בִּמְקוֹם הַכְּרִיעוֹת עָדִיף לֵישֵׁב, קָא מַשְׁמַע לָן. (כב) וְהוּא הַדִּין כְּשֶׁמְּהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו, יִרְאֶה לַעֲמֹד קְצָת בְּשָׁעַת הַכְּרִיעוֹת וְיִפְסַע לַאֲחוֹרָיו שֶׁלֹּשׁ פְּסִיעוֹת: **(יט) יַחֲזִיר הַבְּהֵמָה.** אוֹ (כג) יַחֲזִיר עַצְמוֹ לַאֲחוֹרָיו עַל גַּבֵּי בְּהֶמְתּוֹ כְּדַרְכָּהּ שֶׁהָיָה נוֹהֵג אִם הָיָה בָּא לְהִטָּעֵר מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ: **ו** (כ) חוֹלֶה מִתְפַּלֵּל. שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד (כה) יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וְיִתְפַּלֵּל, (כה) וְאִם יָכוֹל לַעֲמֹד בִּמְקוֹם הַכְּרִיעוֹת כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה כּוֹרֵעַ מֵעֲמֹד, יַעֲמֹד שָׁם: **(כא) יְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ.** [א]וְאֶפְשָׁר דְּיוֹצֵא בָּזֶה בְּדִיעֲבַד וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל אֲפִלּוּ אִם הִבְרִיא בִּזְמַן תְּפִלָּה, מֵאַחַר שֶׁאָנוּס הוּא עַתָּה, וְעַיֵּן פְּרִי חָדָשׁ וּפְרִי מְגַדִּים (משו"ת סק"ח) וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן ס"ב סָעִיף ד' בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק"ז) וּבְאוֹר הֲלָכָה (ד"ה יצא) שָׁם. (כו) וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן דַּעְתּוֹ קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע לְבַדָּהּ אִם אֶפְשָׁר לוֹ, לְפִי שֶׁכְּנֶגֶד קְרִיאַת שְׁמַע אֵינָהּ אֶלָּא פְּסוּק רִאשׁוֹן וּבְקֹל יוֹכַל לְכַוֵּן: **ח** (כב) **שֶׁלֹּא לִסְמֹךְ וְכוּ'.** (מ) הַשַּׁעַם דִּתְפִלָּה צְרִיכָה עֲמִידָה כִּדְלִקַּמָּן בְּסִימָן צ"ח (ס"ד) וַעֲמִידָה שֶׁעַל יְדֵי סְמִיכָה לֹא חֲשִׁיבָה עֲמִידָה. (כמ) וּלְפִי זֶה סְמִיכָה קְצָת דַּהֲנֵינוּ שֶׁסּוֹמֵךְ בִּמְקְצָת שֶׁאִם יִנָּטֵל אוֹתוֹ דָּבָר לֹא יִפֹּל, שָׁרִי, וְיֵשׁ אוֹמְרִים הַטַּעַם דִּצְרִיכָה לִהְיוֹת בְּאֵימָה וּלְפִי זֶה בְּכָל גְּוָנֵי אִסּוּר. וּבִמְקוֹם הַדְּחַק יֵשׁ לְהָקֵל כַּטַּעַם הָרִאשׁוֹן. וְעַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן קמ"א סָעִיף א' וּבְמָה שֶׁכָּתַבְנוּ שָׁם: **(כג) לְעַמּוּד.** וְלָכֵן יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִסְמֹךְ עַצְמוֹ עַל גַּבֵּי שְׁטָענְדֶיר, (כמ) וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ עֲמִידָה כְּגוֹן בְּשָׁעָה שֶׁרוֹאֶה סֵפֶר תּוֹרָה נָגְדּוֹ וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה: **(כד) בְּשָׁעַת תְּפִלָּה.** וְחוֹלֶה שֶׁבְּרֵי לוֹ שֶׁיּוֹכַל לְכַוֵּן בַּעֲמִידָה עַל יְדֵי סְמִיכָה (ל) יַעֲשֶׂה כֵּן, וְאִם לָאו, יִתְפַּלֵּל מְיֻשָּׁב: **ט** (כה) מְיֻשָּׁב. וְהוּא הַדִּין (לא) בְּמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ: **(כו) כְּשֶׁיּוּכַל.** דְּהֵינוּ שֶׁלֹּא עָבַר זְמַנּוֹ: **(כז) וְאֵינוֹ צָרִיךְ וְכוּ'.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּזֶה לֹא הָוֵי כְּמִתְפַּלֵּל בְּתוֹרַת נְדָבָה דְּקַיְמָא לָן לְקַמָּן בְּסִימָן ק"ז (ס"א) דְּצָרִיךְ לְחַדֵּשׁ בָּהּ. [ב]וְלִדְעַת הַסְּכִימוּ הָאַחֲרוֹנִים שֶׁאֵין צָרִיךְ

שַׁעַר הַצִּיּוּן

ד **(יח)** מֵאֲמַר מָרְדְּכַי: עַיֵּן שָׁם: **(יט)** עַיֵּן בְּאוֹר הֲלָכָה (ד"ה היה): **(כ)** מִגֵּן אַבְרָהָם (סק"ו): **(כא)** וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: **(כב)** תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה (כ: ד"ה גמ' בין כך): **ה (כג)** שֻׁלְחָן שְׁלֹמֹה (סק"ז): **(כד)** שָׁם: **(כה)** בֵּית יוֹסֵף (ד"ה כתב הרמב"ם): **ח (מ)** עַיֵּן מִגֵּן אַבְרָהָם (סק"י): **(מא)** מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל: **(מב)** שֻׁלְחָן שְׁלֹמֹה (סק"ה): **(מג)** בֵּית יוֹסֵף (ד"ה גרסינן) וּמִגֵּן אַבְרָהָם בְּסִימָן ק"י סָעִיף קָטָן ח':

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] ובשו"ע הרב (ס"ז) כתב: ואע"פ שאינו יוצא ידי חובתו בהרהור. **ב]** ובשו"ע הרב (ס"ט) סתם שטוב שיחזור ויתפלל מעומד כשיוכל, בתורת נדבה, אם הוא בטוח שיוכל לכוין יפה בתפלתו.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

הַגָּה: וּמִי שֶׁבָּא בַּדֶּרֶךְ וְהוּא סָמוּךְ לְמָלוֹן, אִם יָכוֹל לְהִסְתַּלֵּק (כח) מִן הַדֶּרֶךְ בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא יַפְסִיקוּהוּ עוֹבְרֵי דְּרָכִים, יִסְתַּלֵּק שָׁם וְלֹא יִתְפַּלֵּל (י) (כט) בְּמָלוֹן שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, (ל) שֶׁלֹּא יְבַלְבְּלוּהוּ בְּנֵי הַבַּיִת. אֲבָל אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִסְתַּלֵּק מִן הַדֶּרֶךְ בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא יַפְסִיקוּהוּ, יִתְפַּלֵּל בְּמָלוֹן בְּאֵיזֶה קֶרֶן (יא) זָוִית (תרומת הדשן סימן ו'):

צה כִּוּוּן אֵיבָרָיו בִּשְׁעַת תְּפִלָּה. וּבוֹ ד' סְעִיפִים:

א (א) [א]יְכַוֵּן רַגְלָיו זֶה אֵצֶל זֶה בְּכִוּוּן, כְּאִלּוּ אֵינָם אֶלָּא אֶחָד, (ב) לְהַדָּמוֹת לַמַּלְאָכִים דְּכְתִיב בָּהֶן (יחזקאל ו ז) [ב]וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה, כְּלוֹמַר רַגְלֵיהֶם נִרְאִים כְּרֶגֶל אֶחָד. (וְיֵשׁ אוֹמְרִים כְּשֶׁעוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל (ג) יֵלֵךְ לְפָנָיו שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת, דֶּרֶךְ קְרוֹב וְהַגְּשָׁה לְדָבָר שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת) (רוקח (סי' שכב)): **ב** * [ב]צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן רֹאשׁוֹ מְעַט (ד) שֶׁיִּהְיוּ עֵינָיו

(ו) [א] (ה) לְמַטָּה לָאָרֶץ, וְיַחְשֹׁב כְּאִלּוּ עוֹמֵד בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וּבְלִבּוֹ יְכַוֵּן לְמַעְלָה לַשָּׁמַיִם: **ג** [ג]מַנִּיחַ יָדָיו עַל

(ז) (ו) לִבּוֹ כְּפוּתִין (פֵּרוּשׁ כְּקִשּׁוּרִין) הַיְמָנִית עַל הַשְּׂמְאִלִית, [ד]וְעוֹמֵד כְּעֶבֶד לִפְנֵי רַבּוֹ (ז) בְּאֵימָה בִּירְאָה

(ג) וּבְפַחַד, וְלֹא יָנִיחַ יָדָיו עַל חֲלָצָיו מִפְּנֵי שֶׁהוּא דֶּרֶךְ יוֹהֲרָא (וְעַיֵּן לְקַמָּן רֵישׁ סִימָן צ"ז): **ד** [ה]טוֹב לְכַוֵּן רַגְלָיו

(ח) גַּם בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר קְדֻשָּׁה עִם שְׁלִיחַ צִבּוּר:

א [א] בְּרָכוֹת י' (ע"ב).
ב [ב] יְבָמוֹת ק"ה (ע"ב).
ג [ג] מִפְּרָק ה' מֵהִלְכוֹת תְּפִלָּה (ה"ד).
ד [ד] פֶּרֶק קַמָּא דְּשַׁבָּת (י').
ה [ה] תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן (סי' כח).

בְּאֵר הֵיטֵב

שְׁכָּתַב סוֹף סִימָן ק"ז (ס"ד). וְכֵן פָּסַק הָרַמַ"ע מִפַּאנוֹ (סי' יט) וּשְׁיָרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגב"י סק"ב) וּפְרִי חָדָשׁ וְכֵן הִסְכִּים בְּתְשׁוּבַת יַד אֵלִיָּהוּ סִימָן א', וְעַיֵּן שָׁם מַה שֶּׁתְּמַהּ עַל הַשּׁ"ז: (י) **בְּמָלוֹן.** דְּאִיתָא בְּשַׁבָּת דַּף קכ"ז (ע"ב) דְּלֹא רָצָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לִכָּנֵס בְּתַחְלִין לְבֵית הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, קַל וָחֹמֶר לְהִתְפַּלֵּל: (יא) **זָוִית.** וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִסְתַּלֵּק מִן הַדֶּרֶךְ וּבְמָלוֹן לֹא יִמְצָא קֶרֶן זָוִית, תְּפִלָּה בְּדַרְכּוֹ עִדִּיף. וּמִכָּל מָקוֹם יִרְאֶה אִם יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בְּמָלוֹן בְּבִקְעָה אוֹ בְּחָצֵר אוֹ בְּגִנָּה, מוּטָב. מָגֵן אַבְרָהָם (ס"ק יד):

ב (ו) **לְמַטָּה.** וְאוֹתָן הַמַּגְבִּיהִים רְאשֵׁיהֶם וְעֵינֵיהֶם לְמַעְלָה כְּמַבִּיטִים עַל הַגַּג, הַמַּלְאָכִים מַלְעִיגִים עֲלֵיהֶם. סֵפֶר חֲסִידִים סִימָן (ח') (י"ח). אֲבָל קֹדֶם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה יִתֵּן עֵינָיו לַחֲלוֹנוֹת שֶׁבְּאוֹתוֹ כִּוֵּתל. עֶטֶרֶת זְקֵנִים. מֵאן דְּפָקַח עֵינָיו בִּשְׁעַת צְלוֹתֵיהּ, מְקָרֵים עֲלֵיהּ מַלְאֲךָ הַמָּוֶת. ט"ז סִימָן צ"א. וּבְשֶׁעֵרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגה"ט סק"ב) כָּתַב אֲנִי שֶׁמִּמְּתִּי שֶׁכָּל מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹצֵם עֵינָיו בִּשְׁעַת תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אֵינוֹ זוֹכֶה לִרְאוֹת פְּנֵי שְׁכִינָה בְּצֵאת נַפְשׁוֹ, וּמִן אָז וְהָלְאָה מִנְהָגִי לְעַצֵּם עֵינַי, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ: **ג** (ז) **לִבּוֹ.** וְיַכְנִיעַ הַזְּרוֹעוֹת עַל לִבּוֹ יְמָנִית עַל שְׂמָאלִית, וְיִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא הָאֲגוּדָל לְחוּץ. הָאֲרִ"י זַ"ל (עשרה מאמרות אם כל חי ח"א סי' לט): (ג) **וּבְפַחַד.** וּבִתְפִלַּת מְיֻשָּׁב, אַל יִסְמֹךְ לְאָחוֹרָיו וְאַל יְהֵא מַשָּׁה לְצָדָדִים וְלֹא יִקְשֹׁט רַגְלָיו וְאַל יַרְכִּיבֵם זֶה עַל זֶה. עֶטֶרֶת זְקֵנִים. וְאֵין לְפַפֵּר יָדָיו בִּשְׁעַת שָׁלוֹם כִּי מוֹרִיד דִּין עַל עַצְמוֹ בָּזֶה חַס וְשָׁלוֹם כַּיְּדוּעַ. ט"ז (סק"ג):

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

ב [א] **לְמַטָּה.** עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וּמַה שֶּׁכָּתַב בִּשְׁיָרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה אֲנִי שָׁמַעְתִּי כִּוֵּ', כָּתַב מַחֲזִיק בְּרָכָה (סק"ב) שֶׁהוּא בְּזֹהַר וְאַתְחַנַּן (ח"ג רס"ו) מֵאן דְּפָקַח עֵינוֹי בִּצְלוֹתָא אוֹ דְּלָא מְאִיךְ עֵינוֹי כו'. וְאִם מִתְפַּלֵּל בְּסִדּוּר וְעֵינָיו פְּקוּחוֹת לִרְאוֹת בַּסֵּפֶר, לֵית לָן בָּהּ.

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל שֵׁנִית, (לג) וְכֵן הַמִּנְהָג שֶׁאֵין עוֹבְרֵי דְּרָכִים שֶׁהִתְפַּלְּלוּ בַּדֶּרֶךְ בְּמֵישָׁךְ חוֹזְרִין וּמִתְפַּלְּלִין שֵׁנִית. וּמִכָּל מָקוֹם אִם הוּא רוֹצֶה יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל שֵׁנִית בְּתוֹרַת נְדָבָה, אִם הוּא בָּטוּחַ שֶׁיְּכַוֵּן לִבּוֹ בִּתְפִלָּתוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב סוֹף סִימָן ק"ז (ס"ד) וְאֵין צָרִיךְ לְחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר, דְּזֶה שֶׁמִּתְפַּלֵּל עַתָּה בַּעֲמִידָה הוּא כְּחִדּוּשׁ. כֵּן כָּתַב בְּסֵפֶר מָגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן סק"י), וּמִדְּבָרָיו פְּרִי מְגַדִּים (א"א ס"ק יא) מִשְׁמַע שֶׁאֵין כְּדַאי לְהִתְפַּלֵּל הַיּוֹם נְדָבָה: (כח) **מִן הַדֶּרֶךְ.** לַיְלָה לְצַדָּדָיו (לג) וּלְהִתְפַּלֵּל שָׁם בַּעֲמִידָה: (כט) **בְּמָלוֹן שֶׁל עוֹבְדֵי גִּלּוּלִים.** (לד) שֶׁבְּוַדַּאי יֵשׁ בּוֹ גִּלּוּלִים וְתוֹעֵבוֹת וְאֵין לְהַכְנִיס לְשָׁם דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, שֶׁהֲרֵי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם אָמַר (שמות ט כט) 'כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר' וְגוֹ' וְלֹא רָצָה לְהִתְפַּלֵּל בְּמִצְרַיִם לְפִי שֶׁהָיְתָה מְלֵאָה גִּלּוּלִים: (לה) **שֶׁלֹּא יְבַלְבְּלוּהוּ בְּנֵי הַבַּיִת.** (ל) צָרִיךְ לוֹמַר בַּסּוֹף אַחַר תֵּבַת קֶרֶן זָוִית, וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר (לו) שֶׁלֹּא יְחֹשׁ רַק לִמְצֹא קֶרֶן זָוִית שֶׁלֹּא יְבַלְבְּלוּהוּ. אֲבָל לֹא יְחֹשׁ לְגִלּוּלִים, שֶׁהֲרֵי כָּל תְּפִלּוֹתֵינוּ בָּעֲיָרוֹת מְלֵאוֹת גִּלּוּלִים. וְאִם בְּכֹתֶל מִזְרְחִי שָׁם תְּלוּיִים גִּלּוּלִים, (לז) אַל יִתְפַּלֵּל לְאוֹתוֹ צַד אֶלָּא לְצַד אַחֵר אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִזְרָח. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְהִסְתַּלֵּק מִן הַדֶּרֶךְ וְצָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל מֵהַלֵּךְ אוֹ מֵישֵׁב וְגַם בְּמָלוֹן יוֹדֵעַ הוּא שֶׁלֹּא יִמְצָא קֶרֶן זָוִית שֶׁלֹּא יְבַלְבְּלוּהוּ, (לח) מוּטָב לְהִתְפַּלֵּל בַּדֶּרֶךְ מֵישֵׁב אוֹ מֵהַלֵּךְ כֵּיוָן שֶׁאֵין יָכוֹל לְכַוֵּן יוֹתֵר. וּמִכָּל מָקוֹם אִם יָכוֹל לְהִתְפַּלֵּל בַּמָּלוֹן בִּבְקָעָה אוֹ בְּחָצֵר אוֹ בְּגִינָה, מוּטָב, וְיֵצֵא יְדֵי שְׁנֵיהֶם וְיִתְפַּלֵּל בְּמַעֲמָד וּבְכַוָּנָה:

א (א) **יְכַוֵּן רַגְלָיו וְכוּ'.** וּבְדִיעֲבַד (ו) אֲפִלּוּ אִם לֹא כִּוֵּן רַגְלָיו כְּלָל יָצָא: (ב) **לְהַדָּמוֹת לַמַּלְאָכִים.** (ג) שֶׁכֵּיוָן שֶׁמְּדַבֵּר עִם הַשְּׁכִינָה צָרִיךְ לְסַלֵּק כָּל מַחְשָׁבוֹת הַגּוּף מִלִּבּוֹ וּלְדַמּוֹת כְּאִלּוּ הוּא מַלְאָךְ. וַאֲפִלּוּ אִם הוּא יוֹשֵׁב בַּעֲגָלָה, מִכָּל מָקוֹם יְכַוֵּן רַגְלָיו [פְּרִי מְגַדִּים מִשְׁ"ז סק"א]. עוֹד כָּתְבוּ שֶׁאֵל יִסְמֹךְ אָז לְאַחֲרָיו וְלֹא יְהֵא מַשָּׁה לְצָדָדָיו וְאַל יִפְשֹׁט רַגְלָיו וְאַל יַרְכִּיבֵם זֶה עַל זֶה, מִפְּנֵי שֶׁכָּל זֶה הוּא דֶּרֶךְ גַּאֲוָה אֶלָּא יוֹשֵׁב וְרֹאשׁוֹ כָּפוּף [עֶטֶרֶת זְקֵנִים]: (ג) **יֵלֵךְ לְפָנָיו.** וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר לְאֲחוֹרָיו כְּדֵי לֵילֵךְ לְפָנָיו, כֵּן כָּתַב הָאֲלִיָּה רַבָּה (סק"ג), (ג) אֲבָל מִנְהַג הָעוֹלָם לֵילֵךְ לַאֲחוֹרָיו. כָּתַב בְּדַרְכֵי מֹשֶׁה (אות א), מַהֲרַי"ל (מנהגים) הָיָה נוֹהֵג לַעֲמֹד בְּשַׁחֲרִית לְתִפְלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מֵתַי שֶׁהִתְחִיל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר תְּהִלּוֹת לְאֵל עֶלְיוֹן, וּכְמִנְחָה כְּשֶׁיֵּרֵד הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לִפְנֵי הַתֵּבָה, וּבְעַרְבִית כְּשֶׁהִתְחִיל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר קְדִישׁ, וְגַם יָסִיר אָז כִּיחוֹ וְנִיעוֹ וְכָל דָּבָר הַמְבַלְבֵּל מַחֲשַׁבְתּוֹ [אַחֲרוֹנִים]:

ב (ד) **שֶׁיִּהְיוּ עֵינָיו וְכוּ'.** עַיֵּן לְעֵיל סִימָן צ' סָעִיף קָטָן ח' בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה. וְהַבַּ"ח (ס"ב) כָּתַב דְּקֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל יִסְתַּכֵּל בַּחֲלוֹנוֹת כְּלַפֵּי שָׁמַיִם כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לִבּוֹ נִכְנָע: (ה) **לְמַטָּה לָאָרֶץ.** וְאוֹתָן הַמַּגְבִּיהִים רְאשֵׁיהֶם וְעֵינֵיהֶם לְמַעְלָה כְּמַבִּיטִים עַל הַגַּג, הַמַּלְאָכִים מַלְעִיגִים עֲלֵיהֶם [סֵפֶר חֲסִידִים סִימָן (ח') (י"ח]]. וְכָתַב הַפְּרִי מְגַדִּים (א"א ס"ק א) שֶׁאֵין לַעֲשׂוֹת תְּנוּעָה מִשָּׁנָה, וּבְיָחִיד רְשׁוּת וְלֹא בְּצִבּוּר, וּבִפְרָט לְהָרִים קוֹל וְכַדּוֹמֶה. כָּתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים שֶׁכָּל מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹצֵם עֵינָיו בִּשְׁעַת תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אֵינוֹ זוֹכֶה לִרְאוֹת פְּנֵי שְׁכִינָה בְּצֵאת נַפְשׁוֹ, (ד) אַף אִם מִתְפַּלֵּל בְּסִדּוּר וְעֵינָיו פְּקוּחוֹת כְּדֵי לִרְאוֹת בּוֹ לֵית לָן בָּהּ. וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן צ"א סָעִיף קָטָן ו' בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה: **ג** (ו) **לִבּוֹ.** בְּמָקוֹם שֶׁנּוֹהֲגִין לַעֲמֹד כֵּן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כְּשֶׁמְּדַבְּרִים עִמּוֹ וְשׁוֹאֲלִים מֵאִתּוֹ צָרְכֵיהֶם, (ה) וְהַכֹּל כְּמִנְהַג הַמָּקוֹם. וּבְסֵפֶר עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת (אם כל חי ח"א סי' לג) כָּתַב בְּשֵׁם הָאָר"י שֶׁצְּרִיכִין זְרוֹעוֹתָם עַל לִבָּם יְמָנִית עַל שְׂמָאלִית, עַיֵּן שָׁם, וּבְשֵׁם הָרַמַ"ק שֶׁיִּכְרַע הָאֲגוּדָל בְּתוֹךְ פִּסַּת הַיָּד: (ז) **בְּאֵימָה.** וְיֵשׁ לְהִתְנוֹעֵעַ בִּשְׁעַת תְּפִלָּה מְשׁוּם כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה ה' מִי כָמוֹךָ' (תהלים לה י) [פְּרִי חָדָשׁ בְּשֵׁם כַּמָּה פּוֹסְקִים וְכֵן הִסְכִּים בְּמָגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן סק"ה)]: **ד** (ח) **גַּם בְּשָׁעָה וְכוּ'.**

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(לג) מָגֵן אַבְרָהָם (ס"ק יא) וּפְרִי מְגַדִּים: (לד) תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן (סי' ו) וּמָגֵן אַבְרָהָם (ס"ק יד) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים דְּלֹא כְּבָ"ח (ס"א): (לה) מָגֵן אַבְרָהָם (ס"ק יא) וּפְרִי מְגַדִּים: (לו) תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן (שם): (לז) מָגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן סק"ב): (לח) וּמַאֲמַר מָרְדְּכַי (סק"ח): (לט) תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן (שם): (מ) חַיֵּי אָדָם (ח"א כלל כב סי' י): (מא) מָגֵן אַבְרָהָם (ס"ק יד) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: **א** (ו) פְּרִי מְגַדִּים (משז"ז סק"א) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים דְּלֹא כְּבָ"ח (ס"א): (ג) בֵּית יוֹסֵף (ד"ה וכתב עוד): (ג) מָגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן סק"ב): **ב** (ד) שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סק"א): **ג** (ה) בֵּית יוֹסֵף (ד"ה כתב הרמב"ם מניח) תְּשׁוּבָה הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ב): עַיֵּן שָׁם, וְכֵן הָעִתִּיק

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] ובשו"ע הרב (ס"ה) כתב שיחזיר פניו לארץ ישראל אם אפשר לו.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah